

Відгук

офіційного опонента Федяєвої Валентини Леонідівни
на дисертацію Шпичак Інни Петрівни
«Проблеми виховання дітей у творчій спадщині В. Ф. Шмідт (1889–
1937 рр.)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Сучасний стан розвитку освіти в Україні позначений докорінними змінами в суспільстві, пошуком нових підходів у моделюванні навчально-виховного процесу в освітніх закладах, переходом на нові стандарти, які забезпечують орієнтацію на потреби і можливості підростаючого покоління. Реалізація та впровадження Концепції Нової української школи передбачає формування нової стратегії виховання дітей, здатних творчо розв'язувати будь-які життєві проблеми, бути здоровими та успішними громадянами своєї країни.

Реформування освіти у сучасній українській державі та її інтеграція в міжнародні освітні системи актуалізує проблему вивчення досвіду виховання дітей у педагогічній науці і практиці минулих років. Особливо важливим у даному контексті є період 20-х років ХХ ст., котрий був позначений становленням нової радянської педагогіки, широким реформаторським змістом та розвитком комплексного, всебічного дослідження особистості дитини. Саме до цього часу відноситься науково-педагогічна діяльність уродженки Волині, вітчизняного педагога, педолога, психоаналітика В. Шмідт, творчість якої вперше стала предметом історико-педагогічного дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження І. П. Шпичак визначається номінацією нової постаті в історії педагогіки, важливістю та доцільністю вивчення її творчої спадщини щодо виховання дітей раннього і дошкільного віку. Адже ранній розвиток дитини, повноцінна соціалізація, пристосування до навколишнього середовища є передумовою для її подальшої успішної самореалізації та повноцінного життя в соціумі.

Відсутність цілісного дослідження творчої спадщини Віри Федорівни Шмідт як науковця, педагога, фахівця в галузі дошкільного виховання у вітчизняній історико-педагогічній науці, доцільність врахування теоретичних напрацювань у виховній практиці сучасних освітніх закладів свідчить про актуальність даного дисертаційного дослідження.

Свідченням своєчасності рецензованого дисертаційного дослідження є його відповідність плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету на тему «Теоретичні та методичні засади різновекторності інноватики у вихованні: досвід, реалії, перспективи» (державний реєстраційний номер 0115U000268). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.11.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Здобувачкою чітко визначено методологічні та теоретичні основи дослідження, які спираються на концептуальні положення. Вважаємо, що дисертанткою аргументовано представлено вихідні теоретичні засади загальнопедагогічних та психоаналітичних підходів В. Шмідт щодо проблем виховання дітей. У роботі логічно сформульовано об'єкт і предмет дослідження.

Відповідно до теми та мети дослідження авторка чітко сформулювала методи наукового пошуку (загальнонаукові: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; загальні та специфічні методи історико-педагогічного дослідження: пошуково-бібліографічний, біографічний, феноменологічний, хронологічно-проблемний, проблемно-генетичний, ретроспективний), що забезпечує вірогідність тверджень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, а їх використання має наскрізний характер, що застосовується на всіх етапах та для з'ясування аспектів досліджуваної проблеми.

Заслуговує на увагу опрацювання дисертанткою значного масиву джерел (360 позицій): науково-педагогічних праць В. Шмідт, її епістолярію, праць педагогів, педологів, психоаналітиків досліджуваного періоду та науково-педагогічних досліджень сучасних науковців, архівних джерел, що відображають різні аспекти досліджуваної проблеми.

Здобувачкою здійснене ґрунтовне, науково-об'єктивне, комплексне вивчення творчої спадщини В. Шмідт на основні врахування підходів сучасних історико-педагогічних досліджень до проблеми вивчення педагогічної персоналії. Зміст, структура, завдання, які розв'язувались у дисертаційному дослідженні, свідчать про його логічну послідовність, наукову новизну і методологічну обґрунтованість та достатній науковий рівень дослідниці.

У дисертаційній роботі проведено системне порівняння і обґрунтовано зміст основних понять, зокрема «творча спадщина», «виховання», «проблеми виховання», «дитина», «дитинство», «психоаналітична педагогіка» та «психоаналітичне виховання». На основі аналізу наукових джерел та літератури проведено порівняльний аналіз тогочасних і сучасних визначень поняття «психоаналітичне виховання».

У процесі дослідження було здійснено належне висвітлення біографічних фактів життя В. Шмідт та виокремлення основних напрямів її просвітницької діяльності (громадсько-просвітницький, організаційно-реформаторський (дошкільний), психоаналітичний, корекційно-виховний); проведено ретроспективний аналіз науково-педагогічної та просвітницької діяльності дослідниці в контексті розвитку суспільно-політичної дійсності першої половини ХХ ст.; з'ясовано основні чинники, які визначали специфіку організації радянського виховного простору 20-х років ХХ ст., тобто періоду найбільшої науково-педагогічної активності В. Шмідт; розглянуто внесок в організацію виховання дітей у Дитячому будинку-лабораторії «Міжнародна солідарність» (1921–1925 рр.); розкрито загальнопедагогічні та психоаналітичні погляди ученої щодо організації

виховання дітей раннього та дошкільного віку у нормі і з відхиленнями у розвитку, взаємодії дитини у колективі, особливостей роботи педагогів.

Дисертантка отримала нові наукові підсумки, які полягають у науковій новизні дослідження. Дослідницею вперше розкрито феномен педагогічної персоналії В. Шмідт; виокремлено передумови та чинники формування її світогляду та педагогічних поглядів; на основі цілісного ретроспективного аналізу життя, педагогічної діяльності та творчої спадщини узагальнено погляди В. Шмідт на проблеми виховання дітей; визначено зміст творчої спадщини педагога; розкрито погляди Віри Шмідт на специфіку організації виховання дітей (змістово-організаційні засади діяльності Дитячого будинку-лабораторії «Міжнародна солідарність», принципи роботи вихователів, виховання у колективі, виховання і перевиховання дітей із відхиленнями в розвитку); до наукового обігу введено маловідомі джерела, що стосуються життя і діяльності В. Шмідт, а також віднайдено невідомі факти щодо спадщини педагога у вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці.

На особливу увагу заслуговує робота І. П. Шпичак із науково-педагогічними працями В. Шмідт, які на сьогоднішній день є мало вивченими та недоступними широкому читачу і дають змогу конкретизувати відомості стосовно творчої спадщини ученої.

Відзначаємо, що дослідження додало інформативності завдяки змістовним додаткам, які охопили архівні матеріали щодо київського періоду життя В. Шмідт, фотоматеріали діяльності Дитячого будинку-лабораторії «Міжнародна солідарність», сімейні фото з особистого архіву родини В. Шмідт.

У цілому зміст і структура поданої до захисту дисертації Шпичак Інни Петрівни відповідають меті дослідження і підпорядкованим завданням її досягнення.

Незаперечним є практичне значення дослідження, адже його результати можуть стати основою для розширення, доповнення та оновлення змісту навчальних дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Історія

педагогіки», «Історія психології», «Теорія та методика виховання», а також під час написання кваліфікаційних робіт, підготовці посібників з історії педагогіки, у розробці спецкурсів і спецсеминарів з історії педагогіки, у процесі підвищення кваліфікації вчителів, психологів, соціальних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти.

Надзвичайно важливим, на нашу думку, є факт впровадження результатів дисертаційної роботи у практику роботи навчальних закладів різних регіонів, що незаперечно підтверджує актуальність і цінність здійсненого дослідження.

Висновки, що завершують дисертаційне дослідження, доводять результативність рецензованої роботи, є аргументованими, логічними та адекватними змісту дисертації, відображають її найбільш важливі науково-теоретичні та практичні результати, які, на нашу думку, полягають в тому, що здобувачка на основі аналізу документальних джерел та архівних матеріалів, науково-педагогічних праць В. Шмідт, значного масиву наукових педагогічних джерел здійснила ґрунтовне і цілісне дослідження психолого-педагогічних ідей Віри Федорівни Шмідт щодо виховання дітей у контексті суспільно-історичних змін ранньорадянського періоду.

Вважаємо, що мету дисертаційного дослідження І. П. Шпичак досягнуто, завдання – виконано. Рецензоване дослідження відбулося і має незаперечну наукову цінність та практичну значущість, проте робота не позбавлена деяких недоліків, стосовно яких хотілося б висловити кілька зауважень, що носять дискусійний характер:

1. На нашу думку, параграф 1.2. «Історіографія проблеми дослідження» перенасичений аналізом значного обсягу науково-педагогічної літератури щодо розвитку педології і психоаналізу, яка носить опосередкований характер стосовно заявленої теми роботи.
2. У роботі, аналізуючи загальнопедагогічні та психоаналітичні підходи до організації виховання дітей у Дитячому будинку-лабораторії, доцільно було б виокремити особливості здійснення у

цьому закладі різних напрямів виховання (статеве, розумове, фізичне, естетичне, трудове, моральне, громадянське та ін.).

3. Вважаємо, що результати дослідження були б ще вагомішими у випадку представлення порівняльних таблиць аналізу поглядів В. Ф. Шмідт на особливості психічного розвитку та організації виховання дітей раннього і дошкільного віку із поглядами сучасних їй діячів зарубіжної психоаналітичної педагогіки.
4. У процесі здійснення наукової дискусії і залучення до цієї дискусії низки науковців, дисертантка не завжди проявляє свою авторську позицію, натомість наводить погляди інших науковців без належного їх аналізу (С. 44-45, 119-125, 131-133).
5. Практичне значення одержаних результатів дослідження подано абстрактно, не конкретизовано. Було б доцільно, щоб здобувачка вказала, у яких конкретних темах занять можна було б використати матеріал дисертаційного дослідження.
6. Окремі висновки часто виявляють недостатній узагальнюючий характер, спостерігається дублювання окремих положень.
7. З огляду на практичну цінність дисертаційної роботи вважаємо за доцільне з метою популяризації одержаних результатів побажати автору за матеріалами дисертаційного дослідження підготувати та видати наукову монографію.

Однак, викладені критичні зауваження та побажання не знижують якості дисертаційної роботи, яка є оригінальним і самостійним завершеним науковим дослідженням. Проведений аналіз роботи засвідчує фахову компетентність, достатній рівень засвоєння здобувачкою методами науково-педагогічного дослідження.

Публікації автора та автореферат повністю відображають основні положення й теоретичні висновки дисертації. Основні результати достатньо повно відображено у 18 публікаціях, серед яких 2 статті у фахових виданнях (Index Copernicus, що внесено до міжнародних наукометричних баз, із яких 1

стаття в електронному фаховому виданні), 7 відображають основні положення дисертації, 6 мають апробаційний характер, 5 додатково представляють результати дисертаційного дослідження. Кількість та обсяг опублікованих праць переконує в належній апробації результатів дисертації. Основні положення дисертації пройшли достатнє обговорення на науково-практичних конференціях міжнародного, усеукраїнського та регіонального рівнів, на засіданнях кафедри теорії і методики виховання, звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Рівненського державного гуманітарного університету, засіданнях кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти та звітних конференціях науково-педагогічних працівників Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Ознайомлення із текстом дисертації, авторефератом, публікаціями І. П. Шпичак у фахових виданнях дає змогу говорити про наукову зрілість дослідниці, високий рівень сформованості дослідницьких умінь та навичок, здатність до наукового узагальнення та інтерпретації опрацьованого матеріалу.

Дисертаційна робота І. П. Шпичак «Проблеми виховання дітей у творчій спадщині В. Ф. Шмідт (1889–1937 рр.)» за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами), що дає підстави для присудження Шпичак Інні Петрівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки, психології
й освітнього менеджменту
Херсонського державного університету

В. Л. Федяєва